

Taalín Kítaabe

nan giri

Buubu Yaamadu Tunkara

Xuusaane, Gidimaxa

(Proverbes en langue soninkée)

Taalín Kítaabe

nan giri

Buubu Yaamadu Tunkara

Xuusaane, Gidimaxa

(Proverbes en langue soninkée)

1999

Sere be ga da taalínu ku muuru do na i safa:

Mahanmadu Bonmu

Nataalindaano:

kaara 5, 41: Susan Rose

kaara 17: Jean-Marie Boayaga

kutte: Mbanji Bawe Ernest

Dépôt Légal N° 103567

1ère trimestre 2000

Imprimé par l'Association SIL à Abidjan

Soninké/1ère édition/exemplaires

Safandi yinme

N sewonta xooren ya na ku digaamu safana katti ke kitaabe xaranjaanon ɗa Sooninkan xannen ɗa. O na a tu ti xabiila, walla xa danben wurugiyen jaaten ra wa ragene ti a xan safanton ɗa. O ga koota be yi xo lenki, dudoxotoyen ɗaɗi Sooninkan xannen kanma moxo siri, baawo safemoxo sabatinten kite a yi, a su ga duɗe ti a yi; xaranjaano gabo wa xanne ke saasa, soron wa kitaabun safana Sooninkan xannen ɗa fi gabo kanma. O fedden naxaane siitiyen na kitaabe dabariye ke du ya kanma, moxo be soron ra ga katta safandini, do na safandu ku ɗa kitaabu ya, kitaabu ku xa ra ga sanqini Sooninkara su yi moxo be.

Xa safande, maana ya na a yi. Safanden na hadamarenmen tuwaaxun ya bangandini kuudo a nan maxa sanku, do a n ɗa jiida yi kuttun danja an ga duna noqu wo noqu do a waxati wo waxati. Ken ya ni, o maamanden wa katti safandaanon ɗa. Safandaano ga nta no, kitaabi dabarikonpon na xoyi mara duurun moxon ya.

Hari na xeeri ɗa o su danja, na o ɗa a sagon battaano yi o bireyen noxon ɗa!

SIL fedde
Bamako, 1999

Ro Raqe

Ku taalinu giri taali kattan xoore ya yi i sefon noxon ɗa, ken ga ni Buubu Yaamadu Tunkara yi, a ga bakka Xuusaane (Gidimaxa). Xo o su ga a tu moxo be, taalin wa xiiman roono digaamen ɗa. Digaame xiimanten xa ga na koni noqu wo noqu, terinkaanon wa sewono. Wuren ya na taalin ɗa, taali su do i koniran ya ni sefen noxon ɗa. Ken ya ni, o sinmaye maxa ke taalin kitaabe wa jaana sabaabu yi na fo kafu a xarannyaanon tuwaaxun ɗa, do na i masalanɗundi xa. Tuwaaxu yogo ya faayi ke yi, safanden do xarangen ga jaana sabaabu yi na a sanqi, a xarannyaana su ga i taqen wuttu a noxon ɗa. Manin sigi Madi Kaama toxon ga kori sankunu Sooninkara? Ti o ga na ji taalin katta o tiini ya: “Madi Kaama ti...” Ken ya ni, taalin nafan xooren ya ni digaamen noxon ɗa.

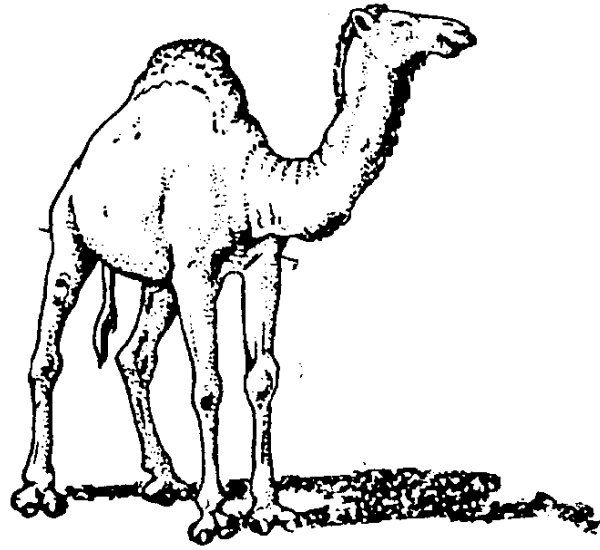
O maamanden do o xantanden wa katti Buubu Tunkara yi.

Xuusaane, 1999

TAALIN KITAABE

1. **Singiyen nan liji jogomen da, xa a falle nta dajene a da.**

A wure ni manne?
Misikiinen wa a
mulla i n siro, xa seye
ga nta a da, a siroyen
toqo a nanniyen ya ti
tanni. Misaale:
yaxare yogo da i
renmen xeyi katti
jula yogo yi ti selli
lanparen xaso ga a
maxa, a na fo kini i ya
i ga a roono i lanpan
na; yaxare ke gidanyugon ni taaxunu jula ke kaaran na, a
xusi ke taali ko na a koyi ti i wa a mulla na lanparenmu
xobo i gidanyaxaren da xa xalisi nta i maxa.

2. **An ga nexu, i da an ku ya.**

A wure ni manne? An ga na an leminun xiri na fo taxandi i
naxa, a n gaba yogo ga neqe i taqen na a na xusi butu. An
na ke taali ko.

- 3. Saado sere ga fexen faayaken jaana na i faaba furen yaafi, a ji a worindini a da a birantaaxun ja a na a jin mini, ken yan ji fo sirono a yi.**

A wure ni manne? Ken wure ni fi su ga a yi janwaxatin ya na a yi, baawo an ga na fi dabari waxati ya a waxati ga fe, a wa xo ken fi ma nafe. Fi su ga a di a do bire ya ni. Fin ga da i biren sooxi tanni, a wa xo a nafan ga roxo.

- 4. I ga ti yaaxen wa yigene, i ma ti a xaye.**

A wure ni manne? I ga ti xaaIisin wa kitene Faranci ya, a feti xo ku beenu ga telle Faranci i ga telle a xooro baane wo, i telle golli ya, non tugaaden ya gaben ni xa a wure feti nan ti xaaIisin wa xoorene non ja xo an ga sokken xoorono moxo be.

- 5. Sere nta i yaaxen roxono i xanan ja an yinme nan faayindi ti an kofen ja.**

A wure ni manne? An na seren haajun siro, haaju sironde ke noxon ja ma an gan xusini an yinme haajun bonondini. Fo baane be ga an ken yinme maxa, an na xusi du kuma ken ja bogobogo na a ja an kappallenman danja ti siroyen ja. Ken mana, sere nan maxa siro, siroye be ga an yinme haajun bonondini. Misaale: doroke baane ya na an ken maxa, ti an menjanjen ya ni ke yi, a da an jaaga, an xusi a wutu na a kini a yi an yinme fateduuron toxo; ken feti siroye yi.

- 6. Ji ga tewo moxo wo moxo, a mulono ya.**

A wure ni manne? Sere ga butu moxo wo moxo, a ga na bara fo yogo yi; a butten ga na yanqa, an ga na a jaaga a wa dugene a yi.

7. **Yaaxo beenu ga ma texe doome, i ra nta wujini doome.**

A wure ni manne? A wure ni o ma ri doome duna yi, o su nta kalla doome xa.

8. **Seren ga na muxu moxo wo moxo, an yaaxen wa an du yi.**

A wure ni manne? A wure ni sere nta sankunu i yinme ken ɗa.

9. **An ga na ji tiini “in yinmen siyinten ni” a ma kije kunaye yi, kufunen bogu a yi.**

A wure ni manne? Sere, an ga na ti an ra wa fi danɗa, xo doomagumu ku beenu ga riini i ga tiini “n ke ra wa ke danɗa, n ke ra wa ke danɗa”, a ma kije ken ɗa, an ra ga fo be yi, a dabari o na a wari. Sere ra ga fo be danɗa, an ma xawa kunana ken ɗa.

10. **Na katon filli ya na me fallen tarana.**

A wure ni manne ? N na a ja an danɗa, an na a ja in danɗa, kun yan katta toqo doome. N na siro an danɗa, an na siro in danɗa, kun yan katta toqo doome.

11. **An ga na ti “an nta telle kaane, an nta telle falle” xa soro sikki ya ni.**

“N nta saqa ma naxaane” xa soro sikki ya ni.

A wure ni manne? Sere ga xeere ti i nta ke yi ma ke, a yaaxen na fo tana ya yi.

12. **Kille ga laato wo laato, a warene debe ya yi de.**

A wure ni manne? Fi ma fo ga dalla wo dalla, a jemene ya. Duna yinme wa jemene sakkati fo be ga duna noxon ɗa.

13. **Sere be ga na niinen ja du danja kallu, ayiwa dullen ya na kobilensangen roono i do an naxa.**

A wure ni manne? Sere be ga na ti i ke nta soxono ma i nta gollini, ayiwa dullen ma korin ya na an kitana de.

14. **O n daga doome da gaare xenpa.**

A wure ni manne? Gaaranten ga kanna sere su yi, ken ni a ga na gaaren ko ke be ga a xenpana: sere be ga tiini “o n daga doome”.

15. **Selinjen ga na xuru an saxan ja, maxa ti a da haasidi, daga a yinme soxuran faayi dukkun noxo.**

A wure ni manne? Xo gollijan beli, an ga na ni tiini gollijan belin danja bariman da a ma ri an deema, a ma a ja i yinme danja yaala a na a jaana an ken ya danja ba?

16. **An ga na teyinnen saaten kini i me teyinnen ja, a wa a karini.**

Ke ja yaxaare yogo ya yi a ga daga i tongen lijondi tagayugon bannen ja kandaaran ja. Ayiwa tage ke da a ro yinben ja, a ga da a bogu yinben ja na a lijondi tanni, yaxaren xusi ri katti tagen ja ti i ri i tongen wutu. Tagen

ti ayiwa an tongen faayi, xa maxa a ro an kunken ɗa de, ken ga fe an teyinnen wa kalla. Yaxaren ga da tongen wutu, a ga bogu a da i kaaron faayi, a ga ma sere wari, a ti "jaaxa ke ya ga jaana a saaten ɗa, a wa kalla saasa." A xusi tonge ke ro i kunken ɗa, tongen da a kunken buyi; a xusi a farati bakka kunken ɗa. A ga daga kan ɗa, i ga da a tirindi ti manne xa n da a kita i kunken ɗa? A ma duɗe na fofo ko. Ken yan da a koyi ti an ga na teyinnen saaten kini i me teyinne yi, a wa a karini.

17. Tinkanbon filli ga ri fuɗo me yi, funbunnen ya na baanen ɗa.

A wure ni manne? An ken do sere ni xabiila baanen seren ɗa, an ken da fi yogo dabari a kori a dabarini, a wa jiini fo yan da ken kaba : misikiinaaxu, a do fogumaaxu.

18. Seren nan kuti kanfinan ya yi an nan saxu deenen ɗa.

A barika toro da saado yaaxe ga a walla.

A wure ni manne? Sere ga na digan liɗe ko an danɗa, maxa digan duuro ke raga de, a ga na a ɗangollen dabari bire be, an nan saxu ken ya yi. Sere ga na digaame ko an danɗa, an na ti uhu, a ga na a dabari bire be, tiigande daga an danɗa ken biren ya yi.

**19. “N ji telle xattinin kini an ɗa, xa i joxi killen ɗa.”
A jaabidon ni “uhu ya yi”.**

A wure ni manne? Seren ga ni gaarante yi moxo wo moxo, an ra nta tiini a ɗanniyen ni gaare yi.

20. Me ma yigeyen ya na suxuɗaaxun liɗondini.

A wure ni manne? Soron ga na kafi, n ke na taanun wutu, an ke na yinmun wutu; n na a ɗa an danɗa, an na a ɗa in danɗa.

21. **A maanan ni ken ya yi. An ga da nuxudunwurugumen wari a ga to, a da arafatun ya kita.**

A wure ni manne? An ga na misikiinen wari a diganxannun ga xoto tanni, a da fonne ya kita.

22. **Sere be nda gurannjen ro sanjan ceeron tan ŋa, tenkunda gabe ken na a katixannen mukku ya.**

A wure ni manne? An ga na digaamen ko munafaxin jon ŋa, a wa xo an ga da a ko duna su ya taanun kanma, baawo munafaxin ken na xo sanjan ceeron ŋa, tenkunda su a wa no; munafaxin xa ga na taaxu noqu su ma a ga da fo ko.

23. **An ga na a mugu ti bakkaanen ro tagayen naxan ŋa, a kare ya. Tagayen ga ma kare bakkaanen ra nta roono i naxan ŋa.**

I ga tiini xana sire n fasu waaxi bure yi, ken ni gaaren ya baawo sere waaxi ga na bono moxo wo moxo, an ra wa tiini kaati ni in xana xasen ya xa kaati ni in waaxi xasen ya, ken ni gaaren ya. Fo be me ga ntaxa kitene abada abada, fo wa riini siro na ken baga ba? Xanaaxu ra na sirono a ga xotono maarenmaaxu yi kan moxo?

Misaale: yogo yogo ya ni, a do i waaxin ga me maxa kan ɗa, i su faaba baane xa i nta saaxe yi. Munafaxinun ro a do waaxi ke naxan ɗa, na i naxan bonondi. I maaren tinke yogo da a xiri koota yogo, a ti an ga da an waaxi ke be wara ti munafaxinun sefon ɗa, n faaga misaale baane koyini an ɗa an na ken faayi. Gelli an ga na bonen kita lenki, sere be ga wurunu an ɗa ken ni an xananu ku beenu an do i ga roonanbakka, i fina ya faayi wurunu an ɗa. An waaxi bure ke be ga no, hari an ga na bone kita, xunbane xunbane falle a ken nta wurunu an ɗa. Daga an na selinɗe kari an na a foro ku wutu an na i suusa an doroken ɗa. Xananu ku beenu ga an maxa, an na daga i wulli an na ti saasa ken, n da sere kari. I ga na bogu ti an da kille be ya, an na ken wari. A ri a da a ɗa kundun ɗa, a da selinɗen kari na a foro ku fuusa i doroken ɗa. Wuron kaanana, a daga menjan fanan banɗe a ti: “Kaati fulaana, a ti giri de, n deema n da seren ya kari saasa, an ma a wari n da labon ya ro a yi a ma toɗo a yi, o na me deema. A ti e!, a ti a ga kije sere kallen ya yi ken, i ke yinme nta ken wure, daga de, i ga na an kita i na an karini ya. A giri no a daga menjan fillandi ke xa banɗe, a ti: “Fulaana fulaana, giri i da sere kari an na in deema.” A!, a ti an da seren kari, ayiwa i ke yinme nta ken wure, an ga feera be dabarini ken dabari de, ken ga fe i ga na an kita i na an karini ya. A daga katti waaxi ke be a do a ga faabe, a ti in gida in gida giri, a ti manne? A ti n da sere ya kari. A ti an ga da sere kari? A ti yobo. A ti a ɗa kan moxo? A bogu ti moxo a da a ko. A ti saasa ken, o n daga, in xoxone o n daga ya de! I ga na lege o yi noqu be i na o su kari no. Ken noqu ya ni, a bogu ti i moxo, i ga kije fonfallun ɗa, a ti in gida sigi. A sigi. A ti n ma fofo ɗa, an kiilen taaxundi, n ma hari baane ɗa, yogo yan da ke digaame ko in da nan ti: i ga tiini menjan siren n fasu waaxi bure; i da a ɗi gaaren ya ni ken digaame ya. Ayiwa n ga daga in menjannu ku beenu sagata, baane su ti in danɗa n ga ma wuru su i ga na in kita su i na in karini ya. Ayiwa keeta ken, n ke do an ke, o ya ni baane ma duna gan giri, munafaxi su n maxa ware o

naxa. Ken ya ni, sere be do i waaxin ga ma gemu,
munafaxinun yan roono xa naxa. Taali ke maanan ni ken
ya yi.

**24. Segaanan xenteemen ga lijo, a tan na bette siren
ya yi.**

A wure ni manne? An ga na misikiinen wari a ga saqa
koran kanma a ga digan lijun koono, a haqilen wa a yi
nan ti nafaxa lamaane kite.

**25. Yaxaren wa i saagandan tu gelli kiinen ga ma
kara.**

A wure ni manne? O ga ke kiye be yi saasa, seren ga na
kara, koota baane, bito filli. Suna ke ni koota baane ya
tanni, bita filla maaro do tiye, o na xusi mungu do furen
ɗa. Ken wa a koyini o yi ti an xa ga na kara, kundun ya ni,
an wa an kara falle fiinun tu gelli an ga ma kara.

**26. Hari furen ga laaxara, a nda dalla no a wa i
soxumoxon tuunu.**

A wure ni manne? Golle be an ga a yi abada, an ga na ja
kame soorunbeli ya, an riini sooru kita ken golle noxon ɗa
ya. Na an toxo gollen ɗa, an riini a tu baane ya.

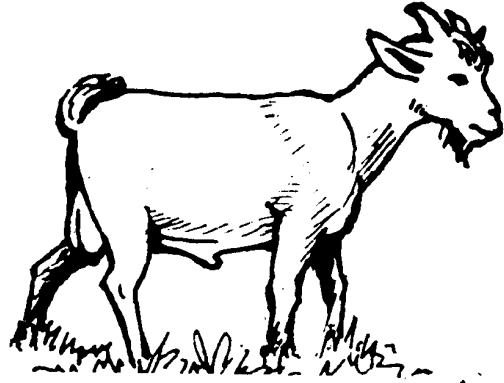
27. Fon seeranda nta xo a yinme.

**Funen ga na suuji moxo wo moxo a ra nta jaana
xo hadamarenme.**

A wure ni manne? An ga na seren seera moxo wo moxo,
an ra nta jaana xo an ga da ke be seera.

28. Jaman kafon sugo, abada a wuyini gunnen ya yi.

A wure ni manne? Furuban xalle, be su ga na i haajun bogu a yi, ken nta jaana fo sabatinte yi abada.

29. An ga na jiiɓe be kanbon jaara, a ya na an xinji.

Ke ja yaxarinxase yogo ya yi, tunkanyugo baane wa i deben kaaran ŋa. Ken tunkanyugo, ayiwa yillen na a baane ya maxa a ga a gaagana. Ayiwa yille nta jamaane ke yi bogobogo, xa i be ga na daga katti ken tunkanyugo yi ti an wa yillen xobono, a na an tirindini ya duna ga lagarini moxo be. I be ga na a tu, a na yillen gaaga an ŋa; an ga ma a tu, a na an karini ya. Yaxarinxase yogo giri ti i ke wa telle. I ti an ga na daga, an ga na kori digaame ke jaabun koono, a na an karini ya. A ti yobo, a ga na i kari, a wa jiiɓi i saaten ya na a yi. A do kisimaaren daga, i ga dangini baane tanni, tunguron ŋa, kuuto yogo wa saqa tungurunganmen ŋa; a da yaxarinxase ke xiri ti: an telle minna? A ti i telle ke tunkanyugo ya banje i xa ti a na seren tirindini fo yogo ya yi, an ga na a ko a na yillen gaaga an ŋa, an ga ma a ko a na an kari. A ti an ga na daga a wa an tirindini ti duna lagarini kan moxo, an na ti duna lagarini *fisirinwallaaxun* ya yi; a me wa du an wa kisini. A ga daga katti tunkanyugo ke yi, a ti i ri yillixobe ya. A ti digan baane ya na yere de, an ga da a tu, yillen faayi n na a gaaga an ŋa, an ga ma a tu kaafan faayi n na an xurusi. A ti yobo, a ti ayiwa duna lagarini kan moxo? An na ke baane jaabi. Yaxarinxasen ti duna lagarini *fisirinwallaaxun* ya yi. A ti wallaahi, a ti an ken ken da a kita. A da yillen gaaga a yi. I ga yillene, i ga ri tunguro ke noqun ŋa a ti kisimaaren danja, a ti in kisimaare, ayiwa o da naxafan kita, a toxo manne, a toxo tiyen ya, tiye wa dangini kuuton ŋa ba? O na kuuton raga

o do a na daga o na a kari na a ja yaraxate. Ken noqu ya ni kuuton ti a danja ti ayiwa n ga da digaame be ko an danja, ken digaame ya faayi ke kundu, i ke yan ja sabaabu yi an ga waase kalla, ken ga fe a ni an karini, xa yelli an da n ke toxono ti ken ja ba? An feti an ga da n ke fisirinwara ba? Ayiwa in digaame ke faayi do ke ya yi.

30. **Yaaxe da fo gabe wari, raqe kallu ya ni.**

Toro da fo gabe mugu, raqe kallu ya ni.

Ke yugo xa ya ni, koota yogo a ga gilli suwan noqun ja baane, a ri kiiditin dinka yogo yi kuuto yogo wa non ja, kuuto ke xusi ti a danja a ti : "Sere be ga na kuuru, an kisi". E!, a sigi, a da i kaaron faayi, a ma fo wari a xa yaaxen na kuuton ya yi. A ga ti i wa janbandini baane tanni, kuuto ke yille tiini : "Sere be ga na kuuru, an kisi." Un!, a ti kuuton ya faaga sefe i ke da xa i ga na daga kaanu, i nda a ko soron tiini gaaren ya ni. A ga daga a xusi a ko kaara wo kaara kuuton sefe i ke da, ma tunkanyugon ga ken digaame mukku. A ti ayiwa a na a koyi i ya. Kuuton nan sefe an ken da! Kuuton ma sefe sere sirun da a sefene an ken ya da! A ga ja tonju, an kisi, a ga ja gaare yi su, o nan an karini ya. A ti i na soron sukkandi do a batten ja. Tunkanyugon da sere sukkandi do a batten ja na a kaafan kini a yi nan ti a ga na ja gaare yi su, a n maxa giri no de, i na a xurusi. I daga, soron sukke do a batten ja ma i ga riini kiiditinje ke noqu, i da kuuto ke ni saqa, a ti ke kuuto ya ni. I ti ayiwa a tirindi gelli a ra ga sefene. A toxo kuuto ke ragana a ga a danpu danpunu; a da a yillandi a ma sefe, a da a kuppandi a ma sefe, a da moxon danben su ja, kuuton ma sefe. Ayiwa i ti a da gaare ko, xa da a raga xa na a soxundi! I da a raga na a soxundi, na a fanqa i da labon ro a xannen ja. A toxo i na a xurusi baane ya tanni, kuuton xusi ti : "Sere be ga na kuuru, an kisi." A ti ayiwa in digaame ke maanan faayi do ke ya yi, n ga sefe an danja, an gan kuuru ganpinca an ma kisi ba? An da a mugu ayiwa a joxi a kanma, a taaxu a kanma ya; an gan

kuuru yaala ke su wa roono a yi ba ma i ga da laabo taaxu an xannen ɗa? N gan maxa sefe xa mene i ji an karini ya, xa an gan kuuru a ma ji kijene ke su yi. Ken ya ni, kuuruye, kisiidun ya ni. Ken ya saabuda i ga da ke taali ko.

31. Sira wa regene, xobe nta bakka.

Kanme wure jabare nta tuyini.

A wure ni manne? An ken do fonsanqan wa doome, an wa a kappa me yi, a ken wa a bonondini. An ken wa gollini, a nafa nta tuyini baawo an do sere wa doome an ken wa a kappa me yi, a ken wa a sanqini.

32. Jenben ga moxo be, a wa a walla i timindan xa na kundun ya yi.

A wure ni manne? Ken ni sangaana be ga suuxunu ya yi. A ja yugo yi wo, a ja yaxare yi wo, sangaanan ya ga ni. An ken wa a sinmana an ga moxo be an yaqe ke ga na bogu baane, ma an kiina ke ga na bogu baane, a na xo an moxon ya.

33. Ganbaritinmen do budubagandiyen ra nta genme.

A wure ni manne? Naaburu muuruyen do sangen ra nta genme. An nan ti an wa naaburen muurunu, an nan ti an wa jaana sangaanan ɗa, a ra nta genme.

34. **Fi siren ga na ja, kaman gabon wa a yi; xa fi buren ken, kamane nta kitene ken ja yinme.**
“Ko n xuru misiiden ja?” sere nta tuyini ken ja de.

A wure ni manne? Koota yi, lemine yogo da i faaba rajon bonondi a falle, faaben ga ri a tirindindi ti i rajon bono ko maxa? Sere su ma kite a ga tiini rajon bono i ke ya maxa. A xusi ke taali ko.

35. **Turunje ga xaale tiye ya, dulle ya nta a yi.**

Koota yogo, turunje do sugo gemu, a ti sugo da: "An dagana minna yi?", a ti i faayi riini daga o kan ya yi. A ti kuudo an nan kisi lenki an na tonjunu sikki ko in danja. Ayiwa a ti dugu n na tonjunu sikki ko an danja: a ti fana, an ga na in wara saasa n ga na daga, n ga na ti n ke do turunje da me wari a ma fo ja in ja, ayiwa i tiini gaaren ya ni; tonju ba ma gaare? A ti yobo. A filla, an xa yinme ga na a ko xa turun jaman da nan ti n ke do sugo da me wari xa n ma fo ja a yi, ayiwa i tiini gaaren ya ni. A sikka, a ti turunje, n do an ga ro ke digan laate su yi yinme dulle ya nta an ja, dulle gan na an ja n ke do an ga na me wari tirindinde nta roono o do me naxa.

36. **An wullen ga na fo raga sere ga nta maana tu ke be da, “ri n na a faayi” ya na kiyen tewondini an ja.**

A wure ni manne? An ga na renme kita, renme be jikkun buren ga ni, ayiwa an do jaxaseedi nta fatene.

37. **“N xalle nta kitene”, faabaren digaame fe de, a wure ni be su na fo ja i du danja ya.**

A wure ni manne? An ga na an faabanbaanen jaaga fo yi, a ga ti an danja a nta kitene an xa wa a tu ti a wa a maxa xa; ken da a koyi ti an xa n xawa butte ya kitana, butte be ga sikki an ra ga a xallen me kitana.

38. **An do sere ga na kafi, an ken wa an noxon booxono katti a yi, a ken wa i togen booxono katti an ja : janbayen wa a haqilen ja.**

A wure ni manne? Soro, xa ga na kafi, xa ga na saxu me yi ken ya nan fasanjunta. N ke saxu an ken ja, an ken bara saqa n ke yi, a wa niini janbayen ya na an haqilen ja.

39. **Xottun soppinton yan roono ginen ja.**

A wure ni manne? Soron gemunton yan katta fi su dabarini doome, xa ga na me faamu fi su ya, xa ra wa ken golle dabarini.

40. **Sangallen noqu deppe, jagamen su jurumini ti non ya yi.**

A wure ni manne? Sere be fin gan roxo an maxa, abada an ga na giri an na gaaren siitini ken ya yi.

41. **An ga na ti o na me xonnon kari, yogo yan telle yogo xanan kari.**

Debe yogo tunkanyugon telle ja debe yogo murunte ya yi.

A wure ni manne? Yogo sere sire ni yogo sere bure ya yi. An ken ra wa sere yogo tiigana, na a ni yogo wa tiini ken ni bataran sere ya yi. An wa a niini an wa toorini debe yogo, xa debe yogo an ni komen ya yi.

42. Fo dunbe ga na i be maama kari, kiyen finna bogunten ŋa, an kanna ya.

A wure ni manne? Watte be ga na lendunjaaxen renmen kari, ken watte baananne ga na a renme tana raga, a jootini ya.

43. Sadaxa ma yaada ti kanje, kanje xa ma yaada ti toro.

A wure ni manne? Misaale sere be ga suwanja i kan danja waxati su, suwan ri konto kan ŋa. Hari a yinme ga ma daga suwa a ga na suwan xobo kan danja, yaxaru nta xawa tiini barimanda baawo a yinme ga ma daga suwa. Ken ya ni, nan ti an ga ma kanjen ya ŋa sadaxan ŋa falle, an sadaxa nta ragene, ken ma koni; kanjen xa nta tiini i ga ma ro toro ya yi falle, i nta roono noqu tana.

44. Lenjan suure nta yigene xafu, ma an ga ti renmen ri faaben ŋa ma a ri saaxen ŋa.

A wure ni manne? Tenkandaana, abada an kiten ga sere ya yokken ŋa, an ra nta ken tonjun koono. A ga na hari gaare be ko, an sukkene do ken ya yi; a ga na ti gunbon nuxunten ni, an wa tiini a na yeeren ya saarana. Ken ya ni, sere nan maxa ŋa batulan ŋa, an ga na ŋa batulan ŋa an ra ntaxa sere tonju koono.

45. Sere nta dabare yigana yaagu kanma.

A wure ni manne? Yaagu nan maxa sere ro fi ya, fi be falle ga nta siri ti an ŋa.

46. An ga na suranlen neene lijon ten wari a ga digan lijun koono, a do i giri tillisen ya wure.

A wure ni manne? An ga na a wari leminen ga xirisindigaamun koono, a da i mugu xirisun ya yi.

- 47. Murunten ga na singi nan buusi, buusin lagarini a ya kanma.**

A wure ni manne? Sere ga na golli bure yogo dabari, an golli bure ke ga na ja moxo wo moxo, a lagarini riini katti an yinme ya yi.

- 48. Seren ga na ti i wa i faten noqun su toxon koono, a lagarini du kaana ya.**

A wure ni manne? Fi su ga na ri an ŋa, an ga na ti an wa gilli do ken batten ŋa, a lagarun ŋa an gilli do fi ya yi an ga riini nimisi a falle.

- 49. Nexu i taqen ŋa a do bone da a bogu an ŋa, i nta baana.**

A wure ni manne? Misaale: An ga na soxo an ga ma fo kita, Alla tiiga; an gan kara yinme xa, an na manne bakka a yi?

- 50. Furen ga na ti i kaaran wa i watta, a na i giri siinen ya tu.**

A wure ni manne? An ga na ji toora noxon ŋa, an ga na ji tiini toora ke da i tubogu an ŋa, a na a ji an wa toora ke jeme waxatin tu de.

51. **O da xotte jigi wulle ya raqen ɗa, xa o da a ni sugo ya raqe; ken na yaagu yi de.**

A wure ni manne? Tuwaanan ga na golli jaasante yogo dabari, a n xawa xaranbelin ya golle yi; xa i da a wari ti xaranjaanan yan da ken golle dabari, ken jaana yaagun ya yi.

Faiyeyen demu jaana ka yogo yi, sere gabe da a sinma ti ka ke mukken yan fayi, xa i daga a ni kan renmen yinme ya n fayi. Ken ɗa, ke taali wa konini.

52. **Koota su ra nta jaana "baaba nuwaari ya".**

A wure ni manne? Ka ra nta jaana koota su an ga a linen yigana, ma koota ga ri xotoyen ga an ɗa. Walla xa hadamarenmen ra nta jaana koota su a yonkin sahinten ga ni.

53. **Nuxunnen siri yaaxo naxa.**

A wure ni manne? Xirisen nan siri leminun naxa, baawo xirisen taaxunten ga ke be walla, leminen siginte nta ken walla. Ken ya ni i ga ti "nuxunnen siri yaaxo naxa."

54. **An ga na kaccen ro jin ɗa, an na a walla a n sefi ya de.**

A wure ni manne? Fi ga na ri an ɗa, maxa ti an wa a karabana; an taaxunu ya na an haqilen talata an gan xawa bakka ti kille be yi, ken ga fe an bakka ti kille ya yi nimisiyen ga a falle.

55. **An ra ga ji be waqa, an ga na liixi a yi buru, an ga na ti an wa a waqa su, an walle a noxon ɗa ya.**

A wure ni manne? Terende ga na ri an ɗa, an ga na juwu moxo wo moxo, an na an moxo gemundi ya de.

56. **An ga na an kitten ro kunmen ɗa do fo batten ɗa, gelli an ga ma fo ke kita an na dudoxoto an na an kitten ken kita.**

A wure ni manne? An ga na ro fo ya ti an na fo ya muurunu, an ga ma fo kita; an ga da ke be rondi, dudoxoto an na ken ken kita. Misaale: An da fo yogo xobo ti an wa a gaagana na fo muuru a kanma, selli hari an ga ma fo kita a kanma, dudoxoto an naabure ke xooni ken nan katu bakka.

57. **An ga da a wari kitte ga dalla kunme ya, a da jemu ya ni non ɗa, ken ga fe a ga ma jemu ni non ɗa, a na a faratini bakka ya de.**

A wure ni manne? Sere ga mali fo ya, a da jemu ya wari ken fi ya, ken ga fe an ga ro fi ya a ga bono an maxa, an ntaxa ken fi fillana.

58. **I be ga na i faaba ni yitte be kanma, an na dudoxoto gelli an ga ma kati segene yitte ke yi an na an taaxumoxon ken sironi a wure, dangaano yogonu na ti an segenten ya ni, walla yogonu na ti an sege nan yanqa ya.**

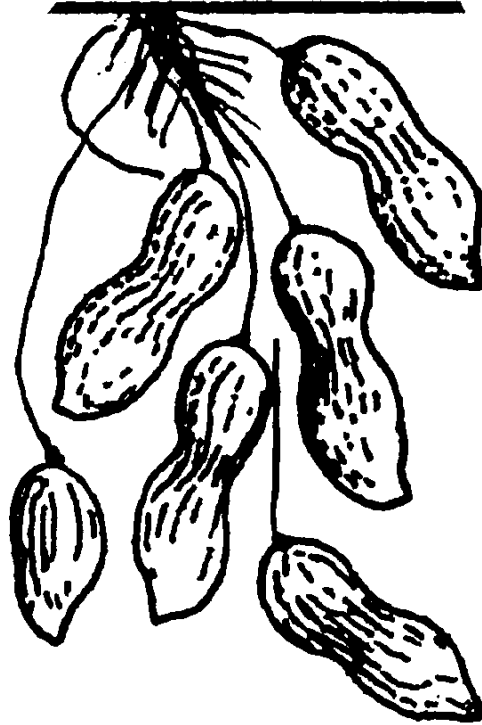
A wure ni manni? An ga da an faaba ni xarangaana yi, an xa na dudoxoto gelli hari an ga ma na xarangaana yi an do tuwaanon nan na doome. Walla xa an da a ni an faaba ni soxaana xoore ya yi, gelli hari an ga ma fo kita xo an faaba moxo, soron kun na a tu ti an xa ni soxaanan ya yi.

59. **“Man na an maxa, man na an maxa tiga”, tigagumu filli ra nta faraaxini.**

A wure ni manne? Misikiinu filli ra nta me haajun sirono.

60. **Jintewu filli ra nta me mulondini.**

A wure ni manne? N ke wa gajanja, an ken wa gajanja, o ga na gaja, ko na saalafiyen dabarini?

61. **Sere nda jongi yoolaanan ja, an xa yoolene ya de.**

A wure ni manne? Sere be ga sankuyen noxon ja, an xa sukke do ken kaman batten ja ti a ga ti fo wo fo an xa ti ken; an xa sankunu ya de.

62. **Finkinten ga na ti: “O na gullasediyen dabari”, a kitten na xuruxutten ya kanma.**

A wure ni manne? Misaale: Sere ga na ti i wa ka tagana, a gollini ya de, ken ga fe a konjen baane ra nta a sigindini.

63. **N ma do an ma, ka lijonden ya ni, xa teyinfanqen ga na giri, be su ga a yi an na an ma ya mulla kanmun ja.**

A wure ni manne? An ga da fo xanu sere da moxo wo moxo, an ra nta a xanunu a da na an yinme бага. I ga na an xanan do duna su sigindi, an na an xanan ya wuttu, xa i

ga na an xanan do an yinme sigindi, an na an yinme ya wuttu.

64. Yelinqen do dongon filli ra nta waqa.

A wure ni manne? Sere ra nta jaana jaare yi nan yille jaana garanke yi. Walla soro filli ga na ni sefene an danja doome, an ra nta soro ku filli su terinkana doome, baawo hadamarenmen ni haqila baane ya yi.

65. An ga na makkanmuud en ro tungon na nan ti xusu xooron na a sooso, i nda ti i nta me feqinyintun walla, makka ke nta riini xura.

A wure ni manne? Xa su gollen ga ni ke be yi, baane su ga na ti i ke nta a dabarini, fulaana, an ya na a dabarini; ken golle ken nta telle kaane abada.

66. Leminun ga na ti: “O n daga daaru sanga noqun na”, daaru ya n lijo i ya.

A wure ni manne? An ga da golle dabari fana, a ga lijo an na baane, an wa a fillana; xa a ga na bono an maxa, an ntaxa a fillana.

67. An danpini finkinten yellun ɗa ta baane ya, fillandi ntaxa kitene.

A wure ni manne? An ga da sere janba fi baane, an da a xaranɗundi wo; fo bure ni sere xaranmoxo ya yi. Sere ga da fo su ɗa a ga bono a maxa, ken ɗaana a da xaranmoxo ya yi.

68. Sere nta xawuye kuunu dugaane kaara yi.

A wure ni manne? Seren ga na ɗi xawuyen kuunu, maxa a ku an dugaanen kaaran ɗa baawo a riini nexu i kuyen ɗa ya na a yaaxen toxo dugaane ke yi.

69. An ga ma nan toxo i soxubanxanmen da, an na a toxo i nellanxanmen da.

A wure ni manne? Sere be gan xooro an ɗa, a wa sirono an danɗa; gelli hari an ga ma a toxo no ti an sere xooɗe ni, an na a toxo no ti a ga da siroyu ku beenu kun ɗa an danɗa.

70. Lenjan ga na ti i nta sirono nan tungumen ya falle, a saareyen do nan kallen ya n gemu.

A wure ni manne? An ga da a wari hadamarenmen ga yaada loolo yi, a na yaadayen beran ya yi. Misikiinen ga na yaada fo kanma, fo be ga nta a maxa, ken yaadaye telle minna yi?

71. Sere nta du toqo tunguro kanma nan ti an wa ɗiije maxansefene.

A wure ni manne? An do sere ga na kafi, na a kaman janba a maarenmen jon ɗa, ken janbaye telle minna?

72. Goqe ga da fo toxo noxo yi, a ma a ɗi non ɗa ya.

A wure ni manne? Sere ga na ri katta an ɗa, an gan xawa siroye be ɗaana a danɗa, an ga ma katu ken ɗaana a kaman da a wa ɗiini a seye ya nta an danɗa a koota.

73. Si wa do i yinme yi, faabarenmun xa ti a wa suudene.

A wure ni manne? Korin wa seren walla fi gabe yi na a ji xa soron wa a walla a lijun ya ni. Misaale: O ku Sooninko, o n gaba futon ya sorono jaxamen na, xa o maxa yere korin yan sikki seren ga maaron sorono jaxamen na, hari maaro ga feti misikiinanfo yi. Ken ya ni, sere be ga na maaron soro wuron na, i ga na ti kaati ni fankaman ya ni, a ya n xawa ke taali koono.

74. Soron ga na an taanun bogu an wure, an kittun ga Alla ya maxa kanmun na, an nta xenne.

A wure ni manne? Soron ga na kafi nan ti i wa an bakka raqe yi, a na ji Alla yinme yan da an ro raqe yi, an ra nta bakka raqe yi de. Alla ga na sere be wurugi, hari soron su ga na kafi ti i wa a kaman bonondini, i ra nta a bonondini.

75. ņuno xase ga da sigi toxo an da, an xa na taaxu toxo a da.

A wure ni manne? Sere be ga sirono an da abada, xanjondifi ga na ro an do ken kaman naxa, a ga na an xanjo fi be yi, an na yaagu toxo a yi. An ga ma fi be toxo soron kuttun da, an na a toxo a ken da.

76. An ma da a soro, an maama da a taxandi, an ken nta kumene.

A wure ni manne? A wa xo saasa debigumen renme, digaame be ra ga nta konini debigumen kan falle,

ken digaame ra nta muxini debigumen renmen ɲa. Fin ra ga nta sirono sere be falle, gelli fin joppaadu, maxa a falle koyi ken kaman ɲa.

77. Furen ga na muxi i wanɓindan ɲa, a do mexen kутten telle laaxara ya.

A wure ni manne? Sere be ga an fin yinmankaaxun ɲa, maxa an du toxo a da muqe, maxa ti an wa an fin muxundini ken kaman ɲa. Walla xa an ga na ɲi an moxon koono sere da kuudo a nan katu tonɗun do gaaren bakka me yi, maxa digaamen yogo ko an ga a yogo toqo no.

78. An ga na ɲi taxandindaanan yaaxaranjoron ɲa, an ga nta a butten ɲa, a mungunu an ɲa ya.

A wure ni manne? Fi ga na ɲi riini an ɲa, a nan ro an do an xanan ya naxa de. Sere fi ga nta liji sere da, a fi ra nta dorono a kaman maxa; abada a na du ya jalagini a kaman da. Hari teraanan ga na ri nan giri tereran ɲa, a na fo sirun fallana i lijun soron ya yi.

79. Nexen ga na bogu Laasana jalan ɲa nan ro Fuseenu jalan ɲa, harisa a ma funun ma firi.

A wure ni manne? An renme yogo wa Faranci, yogo wa Konko, xaalisi yogo ri katti an ɲa nan ti an renmen yan da a xeyi katti an ɲa. A da a ɲi i ti ke be ga Konko yan da a riti, jaaxa a ma giri ken ɲa xa Farancinken yan da a riti. A ɲa moxo wo moxo, xaalisi ke ma i faaba firi.

- 80. Sere gabe wa an tirindini nan ti xori sugunlenmun ri, a na a ji xa hari sugun maanu nda wuyi gunnen ɗa, a n liji a da.**

A wure ni manne? Xananxonne, abada a na xanansefon ya koono an danɗa a na a ji an xonnaaxun wa a sonndonmen ɗa. Sere gabe wa tiini an da "xori an wuyi jamu?" an ga na wuyi bonen ɗa ken ya n liji a kaman da.

- 81. Sanba soxo a ma a kita sakkati Haadan fomuura.**

A wure ni manne? Sere be wa i naxaanen siitini soxen ɗa siine wo siine, ken ga ma a kita siine be, an ken be bootonlenmen ga an feqen wure an ga jaagandini do deben ɗa, an ken ya na a kitana ba? Gollijanɗaanan ma fo kita noqu be yaala lenburen ya na ken kitta ba?

- 82. An ga da an sooman xeyi nan yille leeteran roono a kitten ɗa, an sooman tanbon wa Alla yi.**

A wure ni manne? An da sere wara fi yinmankaaxun ɗa, an yinme ga yille gilli do ken fi ya, an ma saxu ken sere kellifaadaaxun ɗa ya.

- 83. Sere ra nta du toqo yitte kanma na yitte kita, xa an ra wa du toqo sere yi na sere kita.**

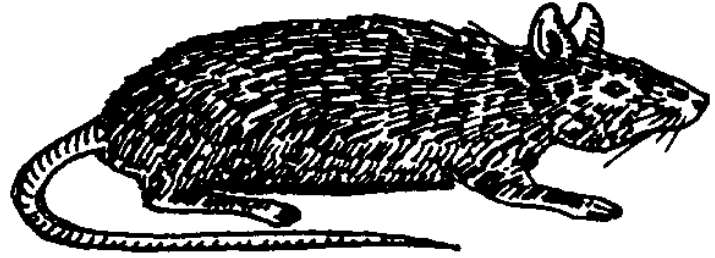
A wure ni manne? An do sere gabe ra wa me tuunu do sere batten ɗa, an do ken kaman ga na hari kuti, an do kun soro nta kutini. Yaaxen wa yaaxon koyini me yi, xa a ra nta i fatana.

- 84. Lemine ke be ga sin tu, a do sin ga da lemine ke be kari, i su ni leminan baane ke ya yi.**

A wure ni manne? An ga fo be tu moxo buru, abada an toqo ken fo ya yi. Misaale: Sissetan xooren nan gaba toqo sin ya yi. Ken ya ni, duna fo wo fo su ga a yi, sere nan maxa fellite fon ɗa ti “n ke wa ke tu burun ɗa.”

85. Niiɓe fanan ya ni ɓiɓen ŋa, kutte ke su toxon ni fo tana bogu ya yi.

A wure ni manne? Fi su ga a di, a na a joppaadun ya maxa. An ga na fi siren joppa, a ga daga lolo yi, ayiwa an ya na toxo siren wuttu. A

wa xo fi buren moxo, sere be ga na fi buren joppa, fo wo fo ga ri ware ken noxon ŋa a wa xo an ya ga da ken sabaabu. Ken ya ni, fi su ga a di, a na i fananɓun ya maxa.

86. Taanun filli ra nta roono doome jin ŋa.

A wure ni manne? Fi ga na ri an ŋa, an na a dangindini ti haqile ya yi.

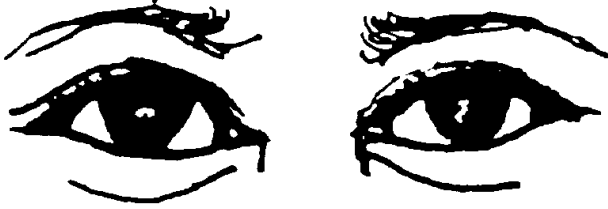
87. Kagandaarinyille, halaale ya ni xa toxoburu wa do a batten ŋa.

A wure ni manne? An yinme xalle, moxo su ga na liɓo an danɓa, an ra wa a ɓaana a yi, xa soron ra wa an jalagini do an yinme halaalen batten ŋa. Misaale: An ga na an xaaɓisin wutu nan daga sanga ti a yi, sere ra nta fo wuttu an maxa xa an xooni da fo ɓa an do jalagi gan xawa.

88. Seren ga na ti i faranfaren ni, a ma kije sinqun wutte yi, yillen ga na kare, soron wa an walla.

A wure ni manne? An ga na ti an ra wa fo da, ayiwa an na a ɓaana ya de soron na a wari.

89. Yaaxe nta tijene xa a wa likke xote tu.

A wure ni manne? Golle be an yinme ga a tu ti an ra wa a da ma an ra ga nta a da, hari an ga ma ro a yi, an wa ken tu.

90. Teyinfanqe, fupuxutinde, neqe nta a yi de.

A wure ni manne? Golle be an ga a kanma, koota su an ga fonne fonne jaana, a ga dalla wo dalla ken golle riini tinme ya.

91. An ga na mukken bisimilla xannen ko, an na a wara kille xannen xa koono ya de.

A wure ni manne? Misaale: An ga na bulubonda deje an ten na xaaxon na a nan soxo, a na a ni a muson wa an maxa de, baawo a giri i kaara ti i ri fo ya muuru.

92. Girijon tin lenme do girijon tin xoore, girijon tin lenme ti girijon tin xoore danja: "Mani xa n da an wureedun finandi kundu?" A ti: "N renme, ke be ga da a finandi, n ga na a wari riini, n wa a koyini an na." Gundunyinben ga ro a ti renmen danja, a ti ayiwa an moxon sironi, ke be ga na sabaabu yi na n ke wureedun finandi, a wa katta o yi.

A wure ni manne? A misaalen ni kallen ya yi. An ma do an faaba, i ga na kara, an ga na lasame i daga noqu, kallen ga na ri an ken yinme yi koota be, i ga daga noqu be an wa ken tuunu.

93. **Sirowun jaagun ga na ni sere be maxa, lellen ga na ri a wanteeri de, ken ga fe kiyen ga na xenu xafun wa an maxa.**

A wure ni manne? Hadamarenme, waxati ke be an ga sajan na soron maxa, du toxo i maxa ken ga fe soro ku beenu ga da an wutu kanmun na, an ga na ti an wa an fin xotondini kun soro kanma su, i yan riini na an fin yanqandi xadi.

94. **Fi baane wa du yi, sere su ga a du an wa a mulla an nan ja a yi, xa an ga na ja a yi an nta a mulla a ga konini an danja.**

Sere be, gelli Alla ga na an faaba ja sere wuruginte yi, an ri an xoto an faaba yi su. A n liji an ken da an nan dangi an faaba wurugintaaxu ke yi, xa an ga na dangi a yi an nta a mulla sere ga a koono baawo a wa xo ken na i ga da an faaba naqasintaaxu yogo ya ko.

95. **An ga na lemine banbu a ga na an xiji, an na a sedde ya de.**

A wure ni manne? An ga na hinnne seren na, a ma hinneye ke tu a xusi yille na an fisirinwara, an xa ga ni siga be yi a danja an na ken walla ya de.

96. Yogo sugo ga ma kara, yogo maxafonji nta linono.

A wure ni manne? Yogo bone ni yogo xeeri ya yi. Yogo wa du yi hari naxame nta a maxa xa bonnen ga na ja i ga na sadaxa be bagandi, a ken na daga i noxon faga.

97. Na gangon toxo deben ja, taaxe nta fayaanan ma danja.

A wure ni manne? I nda a gangu ti kaati fulaana kanjon fayi, an xa wa a tu ti an renmen ni fayaanan ya yi, an ma xawa taaxunu de. A misaale: yaala kaagumen ra wa dagana taaxu na a ja masalanjen ja na a jii dullen wa a kan ja ba?

98. An ga ti: "N wa in xattin malasondini", an na yogo ya xatti xayen kanma.

A wure ni manne? An ga nta gollini, yogo yan gollini katti an ja.

99. An ga na sere jaaga fiini sikki ya, a ga na an kuma a yaagun nan maxa an raga de.

- A fana, an ga na ti sere danja: "N wa a mulla na an renyaxaren yaxi" a ga na an kuma, a ga na ti xannu ya na a kanma, ken yaagun nan maxa an raga, a wara tanni baawo a ga dalla wo dalla a riini a kini sere ya yi, a yinme ken nta riini a yaxi.

- A filla, sere ga na ji yiran wanqini an ga na ti: "Fulaana, an na an ji mexento ku kini in ja", a ga na ti i bara, a yaagun nan maxa an raga. Taaxu, a ga dalla wo dalla a nta i minni wo a nta telle i ro lallen ja, a wa i joqo an ga a walla.

- A sikka, an ga na ti naaburigumen danja: "N ku, koota naxafa kini in ja" a ga na bara, ken nan maxa digi an ja

de, gelli xalisi ke ken ga ma neme na a toxo, a ken wa jemene na xalisi ke toxo.

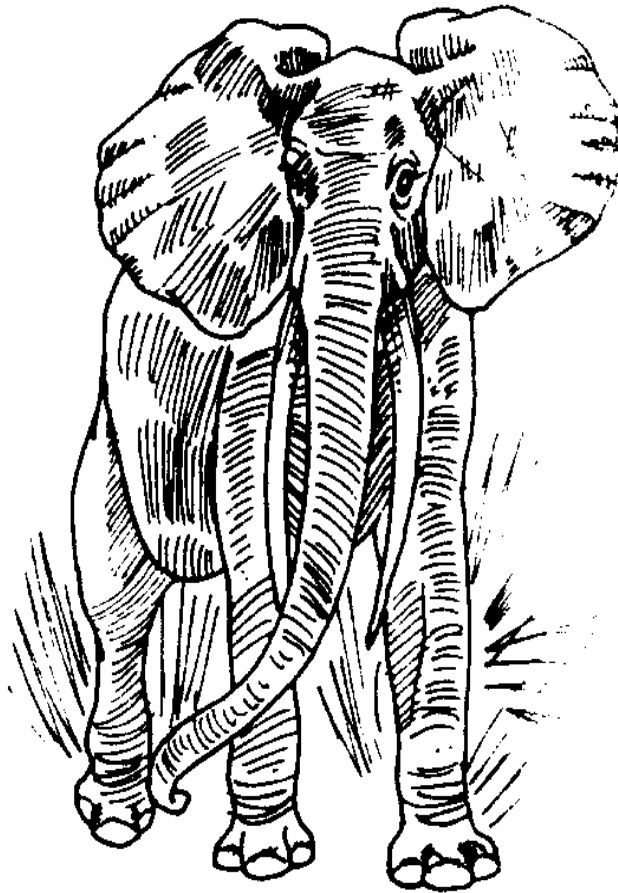
100. An ga na dinkan xiili batten wari, maxa kaawa dinka ke xiili batten ŋa, kaawa ke be ga da a xiili.

A wure ni manne? An ga na golli xoore wari, saado an ga kaawana golle ke yi, kaawa a dabarindaanan ya yi.

101. Sere be ga na ti ma i ga da ŋuno ro tuure ya, a ga na a ŋa a da golli xoore ŋa, a ga ma a ŋa xa digan xoore ya ni a ga da a ko.

Wari moxo siren da danben faga.

A wure ni manne? Sere ga na ŋa danbigume yi moxo wo moxo, an na an du raga sere xa yi ya de, xa an ga na an du wara xo waxante an do an kame danbigumaaxu ke an ga na daga tuŋan ŋa i kun nta danbe ke tu, i kun yaaxen na an siginte ke ya yi xoyi i ga ti: "Tuŋa nta danbe tu xa a wa wandi ren siren tu."

102. Ji duuro nta malasono.

A wure ni manne?
Misaale: sere fana da te yogo soxo, a ma a fata; sere filla da te ke soxo a xa ma a fata; sere sikkandin da te ke soxo na a fata. Ke taali konini ken me ya yi na a koyi ti

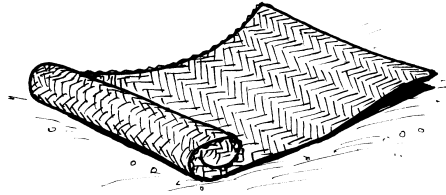
soro nta baana. Sabaabu yogo wa sere yogo maxa, a me nta sere yogo maxa.

103. Booton duuron ra nta sikki.

A wure ni manne? Misaale, an wa gollen ɗa seren danɗa an xa ma yige; an ga na ke taali ko, a wa faamini ti dullen ya na an ɗa, do an ga ma yige su an ra ntaxa golli. Walla sere xajinten ni, a nta duɗene yigene; an na ke taali ko na a koyi a yi ti a ga ma yige a ra nta arafatu kitana.

104. Texe boyi an ma mukke wari.

A wure ni manne? An sere sire ga na laahidun kini an ɗa ti i wa riini an banɗen ɗa. A gan xawa riini an banɗe koota be, an da baase xoore dabari a kaane. Ayiwa fi karabante xusi an sere sire ke banta riyen ɗa. Ken ya wure ni ke taali ya.

105. Wullinlenmen na wullixooren fanɗana na i toxo xatanɗen ya noxon ɗa.

A wure ni manne? An do seren ga xatanɗa, fi gabe ra wa roono axa do me naxa xo: yaawasaaxu, gajanɗe; billati yaxaren do yugon xatanɗe. Ken ya ni, an na ke taali ko na a koyi ti xatanɗen maja.

106. Sere nta i taqe yigande tu, xa an wa an taqe sefe ken tu.

A wure ni manne? Kan noxon ɗa, soro beenu gemunto ga feti, i wa me kaaran tangana. Xa i be ga na xeetundi, a gajallenman wa a tuunu ti a na do i ke ya yi digaamun daga moxon danɗa.

107. Kayen sirowu nta sikki a yinme wure.

A wure ni manne? Ke konini sere ya da, sere be ga sirono wandun ya danja, a ga nta sirono katti i yinme soron ja. A n gaba konini toxo muuraanan ya danja.

108. Sere nta te fuɗono i yaaxon ja na a daari i kofen ja.

A wure ni manne? Ke ni yugo yogo ya yi a ga na giri tereran ja nan ri i kaara ma a gan saage, sere su nta jigini a yi kan noxon ja, a wa fo sirono be su yi. Xa, a dan ken siroye kaadunkon danja, a diginten wa a yaxarun ja. A da ke taali ko i danja na a koyi i ya ti sere nta fo fuɗono i yinme soron ja na a ja wandi soron danja.

109. Samaqen ga na bogu ti an taanun naxa yi na guma be toxo an kitten ja an na ken ya roono a yi de.

A wure ni manne? Jaare yogo ri Sumaaren jaaga, xa bito kaane saado jaaren ga riini, xalisin kasaaran ji ga da Sumaaren kita.

Ken do i moxo su Sumaaren ra nta jaaren kittiduuro walla telle, a da jaaren ku na ke taali ko a danja. Fi ga na ri an ja nan an ji alihaala be ya, an na a dangidini ken moxo ya yi de.

110. An ga na xolle kurunban taaxunten wari xesindikken kanma, an na a tu ti fo ya na a yi.

A wure ni manne? An ga na xuso faranfaren wari kan noxon ja a ga kori yaxini, duuru fe, fo yan da soron barandi a yi.

111. Saado an ga jigini an xenuran ŋa, jigi an kontiran ya yi.

A wure ni manne? Yugo yogo ya ni, a duŋe yaqen nan gaagandi saxan ŋa. Koota yi wuron ro yaq̄e ke yi saxan ŋa, a koota a do yaqen gaja. Sere yogo da ke taali katu yugo ke yi.

112. Ji joxinten ra nta xoorene.

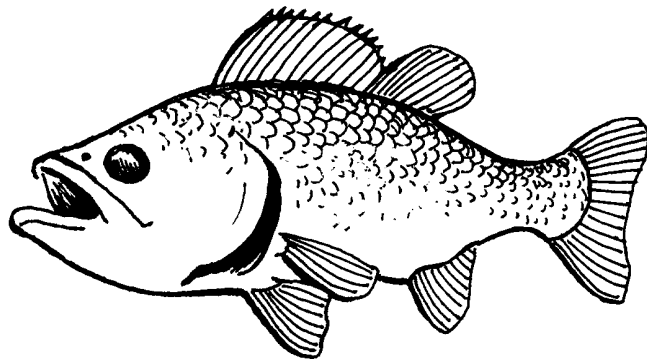
A wure ni manne? Denba do Hanmadi ni menjanju yi, xa Seyitaane ware i do me naxa ma Denba ga Hanmadi kaana. Soron sefe i naxan ŋa na i gemundi. Denba nimisi i ga da Hanmadi ka. A ti a Hanmadi nan yanpa i maxa. Hanmadi xa da ke taali jaabi a yi.

113. Selinje nta fo buren jegejegene na a wara i renmen wure.

A wure ni manne? Bakkari mali i renyugon ŋa ti a nta telle tereran ŋa ma a gan yaxi, xa renme ke liju feti ken ŋa. Saaxen da a xiri na a gongo na ke taali xa ko a danja. Ken ya ni sere nta killi bure walla i renmen wure.

114. Sere nta i kittidunjexe walla do i taadunjexe batten ŋa.

A wure ni manne? Sere, an ga golle be yi an ga fo kitta a yi, noxoxooraaxu nan maxa an wutu na an bogu ken golle yi na a ji an ma golle tana kita fo be nafan gan xoora golle fana ke yi.

115. Digan faranfare do tonju feti baane yi.

A wure ni manne? An ga na ni tanbo wuttu sere yi, maxa an neenen liɗondi na digaamu ko kuudo an ra ga tanbo ke kitta moxo be na a ni xa an ra nta digaamu ku bagandini ti i yaaxen ŋa, ken riini ti yaagun ya yi.

116. Kanɗen koyi a tuwaanan ŋa.

A wure ni manne? Moodi da i moton roxo Jala yi ti a wa telle i yaqen tumsi debe yogo yi. Jala kori moto ke girindini, Moodi ri na moto ke girindi Jala danɗa, Jala yaqen da ke taali ko. Ken ya ni, sere, an ga nta ke be tu, an nta a tu ya.

117. Sere wa gede soxono lenki, xunbane daqu kaane.

A wure ni manne? Fo ga na ni sere maxa waxati be yi, an nan xawa an kiilen toqo an yinme di ken biren ya yi na fo sirondi, baawo fogumaaxu nta duumene. Ken ŋa, naaburen ga na hari ri ŋeme, an wa toqo sutara di.

118. Yaaxanjin bakka do nafan ya yi.

A wure ni manne? Amara ga ni telle Faranci, a faabatugunnen wu. Soron ti faabatugunne ke wuunu mani ya? Yugo yogo xusi ke taali.

119. Nexenlenmen ga na i yinmen toxo saagen wure ya ni a ga jaana dooton ŋa.

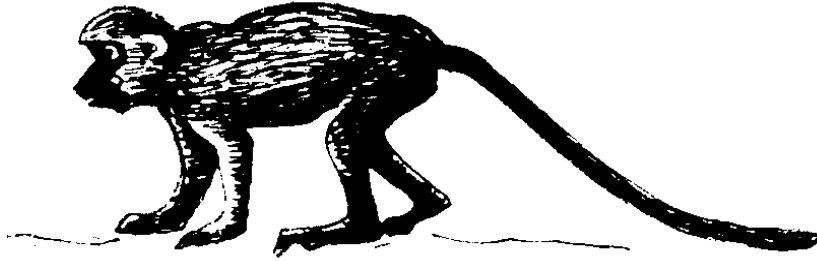
A wure ni manne? Seren ra wa fi yogo da, an nta duɗene na a dabari kuudo soron nan maxa an fi tu fane yogo ga riini giri do an batten ŋa na an fiinun bonondi.

120. Mexe wa mexe kuttu.

A wure ni manne? O da a wari safayen gaben ga fanqaanon ŋa, i xa ga na me kita baane ya na i funen fanqana. Ken wa a koyini ti baane safayun jaarabi diinanta

baanen ɗa. Ken ya ni, sere ra ga fo yi moxo wo moxo, sere yogo nan xoto an ɗa.

121. Sere nta roono funundinme di ti funuxoqe nta katini an ɗa.

A wure ni manne? Ke ni yugo yogo ya yi, a nta goyintime mulla. A da yaxare yaxi, be su xa wa a tu ti yaxare ra nta jaana goye falle. Koota yi yaqen ga da goyen tiidindi konpen noxon ɗa, a ti yaqe ke na goyen bagandi sellan ɗa baawo i nta goyintime mulla. Yaqen xa da ke taali katu a yi.

122. Sugo be ga xaasana, daqu nta ken ɗa.

A wure ni manne? Yaxaru filli wa ka baane ya, i su kiinanu wa tuɗan ɗa, xa baanen kiina dagayen wa siino sikki ya, fillandin kiina dagayen wa siine yi. Na i toxo masalanɗen noxon ɗa koota yi, fillandin ti i kiina dalla tuɗan ɗa, yaxarin baane ke xusi ke taali ko. An kiina dagaye, siine baane, an ti i kiina dalla; i ke be kiina ga da siino sikki ja xa, i ke tiini manne?

123. I da mukke ro i xatti minne ya yi, “xa jaatigi, an na naanu manime xanma?”, a ma ken bogu a danja.

A wure ni manne? Koota wo koota Bilaali wa hattayen sorono Saajo da, a xa a nta duran golle yi. Saajo da Bilaali tirindi koota yi ti a na hattayen jonkon kitana kan moxo?

Bilaali da a jaabi ti ke taali ya. An wa fo sirono sere yogo yi, xa an nta a mulla a kaman na fo ke kite moxon tu.

124. Waxanten wa wullinkan tu.

A wure ni manne? An daga fayi ka yogo yi i da an raga na an katu ma an yinmen ga botene. Hari an ga ma fayiyen wara, an ntaxa telle fayi ken ka xooni ya xadi.

125. An sugon do sugu jaxatankanbaanan ga doome, a xa jaana jaxatankanbaanan ya yi.

A wure ni manne? An do soro ga na ja terallenmo yi an do i ga nta baana jikku yi, an xa jaana xoyi i moxon ya.

126. Sere ga na i raqen faga futukaawanten ja, a na a ja i sefindijin wa an raqen di de.

A wure ni manne? Sere ga na ti i wa mobili xobono xasu mukke a wa jaani mobilin jonkon ya na a maxa.

127. Kennun yaaxen na i kaananken ya yi.

A wure ni manne? Teyinnun naxa, yaxarinfanan ga na fi be dabari, a kappallenmon xa na a me dabarini ya.

128. Fo siren yinme ya na i du xobono.

A wure ni manne? Yigande gaagaano filli wa yiganden gaagana me kaaran ja, xa baanen yiganden ga ma neme, baanen xalle nta xobene. Ke be yiganden ga nta jemene fane da i kappallenma ke tirindi ti mani saabuda a yiganden ga jemene fane? A da a jaabi ti ke taali ya na a koyi a yi ti i na yigandi siren ya dabarini.

- 129. Funen menjanmaaxun nafan ni an guman ga na jolo yitten ŋa, a na sege na a yanqandi.**

A wure ni manne? Misaale: moto nta Moriba maxa xa moton wa a menjanŋen maxa; Moriba ga na ni telle noqu yi a do menjanŋe ke moton yan telle.

- 130. Sere nta yaage bagandini an ga nta an kitten tarana.**

A wure ni manne? Sere ga golle be ya, an na ken ya nafan yigana.

- 131. Sere nta kuuto xobono na a toxo ganmen ŋa.**

A wure ni manne? Sere nan maxa saxu sere yi na a ŋi axa ma kafi.

- 132. Sere ga da i ta filla dinmun ŋa, fanan ya n lijo a yi.**

A wure ni manne? Sira da mangon wutu nan daga a gaaga debe tana yi, xa gaaganden ma lijo a yi. A ma saage katti ken debe xadi nan daga gaage. Sira ti i do mango ntaxa telle ken debe yi baawo fanan ma lijo i ya. A da ke taali ko.

- 133. Killi jeye be ga an do an saaraanon naxan laatondini, maxa daga do ken kille yi.**

A wure ni manne? Sere, maxa ro golle ya golle be falle ga nta siri ti an ŋa.

134. Hanmi be ga sugon ɗa, a me nta a xeexendaanan ɗa.

A wure ni manne? Biraama yaqen da fo gabe tirindi a yi sallen ɗa, a xa hari sallintiyen nta Biraama maxa. Biraama da ke taali katu i yaqen ɗa.

135. Haqile ga na fo be muxundi, haqile ya na a bagandini.

A wure ni manne? Sere, an do soron ga na ji sefene maxa a ɗa xoyi i kun ga nta fo tu baawo, haqilen ya na i xa yi xoyi an moxo.

136. Sere gabe wa soyini an danɗa, xa foren ya na a kanben wure.

A wure ni manne? An do sere yogo ra wa sangana, axa ga soyini, xa a kama nta an xeerin mulla.

137. Nogonme nta likke wuttu a ga ma xaasa ya falle.

A wure ni manne? Ke konini sere ya danɗa sere be ga nta fo ɗaana soron ga ma a jalagi ya falle.

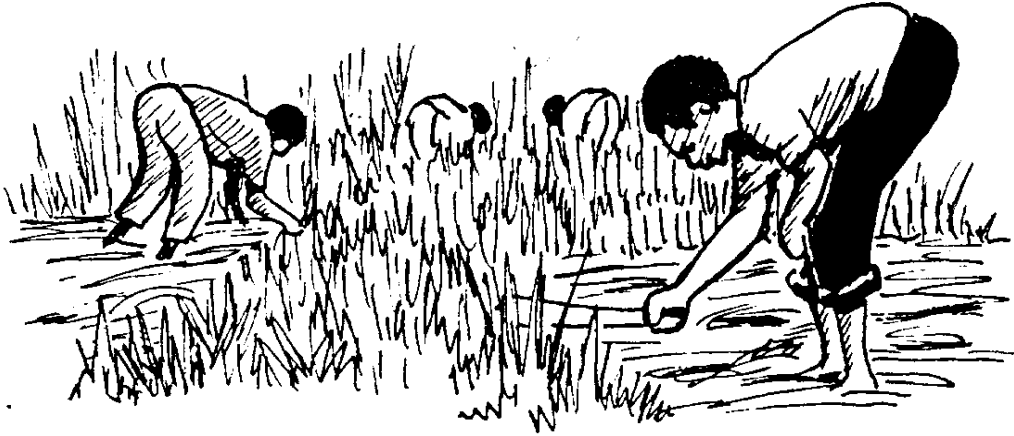
138. Toro kutuye da wulle sobindi.

A wure ni manne? An da tanbo fana wutu sere yi an ma a tuga yaala, an ga na ti ken kama nan yille tanbo tana roono an ɗa a wa duɗene ba?

139. An ga na gotontan kunmu kabi jaaba, an yinme wa xenne tanmundin noxon ɗa.

A wure ni manne? An ga na ti sere su ma an ga da a nanbara, koota ya ni yogo ga riini an xa yaaxon wanqi na a ɗi a ji ro a yi.

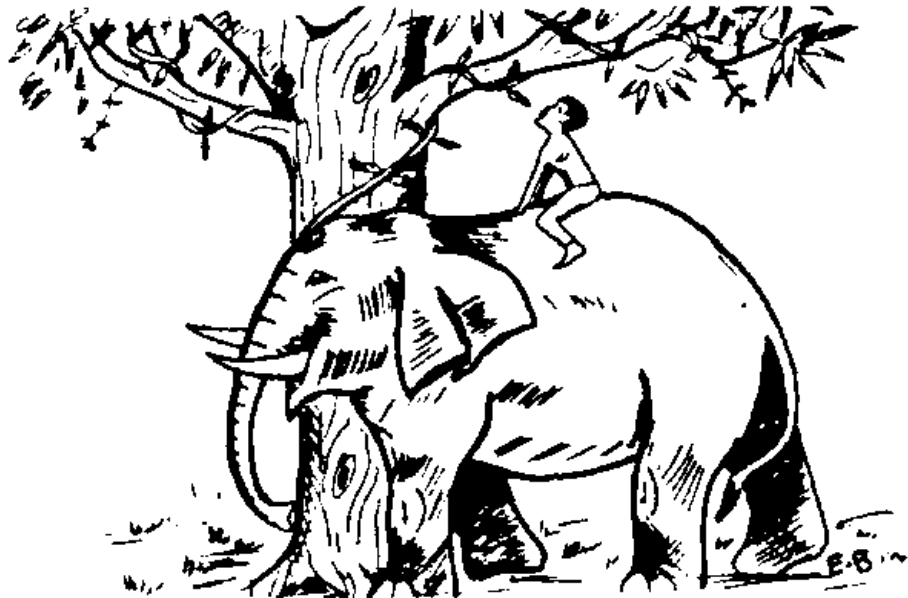
140. Taaxaana ga da teraana soyi, a toxo gunnen ya yi.

A wure ni manne? Soxanbelin ga da soxaanan soyi, a wa piini xaaxon ya n bono. Soxaana do soxanbeli ga jokko kiteyun ŋa, xaaxon ya n bono.

141. Sere be ga tuuren fallen ŋa, nigije nta ken kaman taanun katta.

A wure ni manne? Renmun gabon ga sere be maxa tereran ŋa a do renme ga nta sere be maxa tereran ŋa, i nta baana.

Soyintan digaamu, do masalan digaamu

1. Ke na yugo yogo ya yi, a ga telle i leminayaxaren banje, kanmen xusi a xata. A ga da a kita nan ro leminayaxaren konpen na baane, a xusi du toxo ti: "Eeyi, a nda lijo kanmen da a na i nuxullenmun texe!" Jaaxa kiinen wa non na. Kiinen da du toxo: "A kutini an na minna yi?" A ti: "Ee, sellan na ke!"

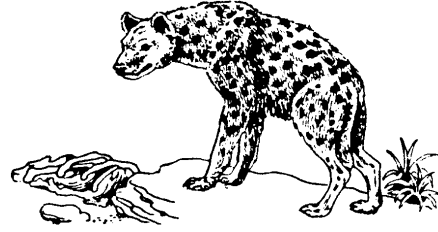
2. Ke Kamara yugo yogo xa ya ni, a giri ti i wa telle i leminayaxaren banje. A da tagayen waxa, jaaxa a ga da tagaye ke waxa, tagaye ke falle doori xootinten ya na non na. A ga da du wutu birrrr!!!, a xusi na xa bippu doori xootinte ke noxon na. Kiinen xusi toroson na xa patti!, a ti ko ni? A ti: "E! n ya ni", a ti: "An ken ma daga in muuru in faaba yi nan ti xunbane o nan furute katti dooren na o na a xooti?". A ti: "Iyo, a xooti ya siri de!"

3. Duna, renmu sikki ya na a yi. Duna ren fana fanan ni sere be ga dangi i faaba yi, yogo wa du yi a konto i faaba yi, yogo wa du yi a da i faaba baga. Ku ya ni duna yi. Ma an dangi an faaba yi, ma an konto an faaba yi, ma an da an faaba baga. Duna ni ku soro sikki ya yi.

4. I da gunnen yelinjun su taxandi gundufoonin naxa. Sere su ga a di, i da an xallen kini an na. Xa i ti sere be ga na nexu i xallen na, an ga na nexuyen sefen ko tanni i na an

karini ya. I ga da
taxandinden dabari,
firigen daga gemu

kanjaane yi, a ken do naxaliyen wa
me yi. Fiirinfiraane daga gemu
turunje yi, turunje toxo a ragana ti
kanpo ku ya yi. A ti: "A! kanpon
faayi, tiyu nta i ya." I ti: "Turunje,
an nexu ya ba?" A ti: "N ma a ko, n
ma a ko de!" A nda a faayi na a faayi a na ti: "A! fallinxotte
ke, tiye nta a yi, kunkun faayi!" I na ti: "Heyi turunje, an
ga nexu an nta a koono!" A na ti: "N ma a ko."

5. Leminun ga na noonen kutu nan ti sere be nda ke waxa an wa kalla, ayiwa hari an ga na ni tiini gaaren ni, maxa a waxa de, an na a goori an na ti: "Leminu, xa da gaare ko." Ken ga fe an ga na daga a waxa, a nda ja tonju yi, an telle a kutten laxami laaxara ya.
6. Ke yugo ya ni, gaaranten ya ni, a ga na ti "n ti" baane tanni a su gaare ma i ga a taagumancana nan ti gaarante. Koota yi, kuren giri nan ti i wa riini xenu deben ja. A giri gunnen ja a da a ko deben da ti kuren wa riini xenu deben ja. I ti: "He, fulaana ni gaaranten ya yi, kaati ya ga da a ko xa daga xa haajun ja." Ma bire be kuren ga tinko deben ja, a xusi giri nan xaaru ti: "Hee! xa ga ma giri in gaara fanon da deben kara de." Ken yinme du ya ni i ga da a tu ti ke kille xalle ken baane feti gaare yi. Ken ya ni, hadamarenme, an ga na sanga ti an du yi tanni hari an fi sooben ni sangen ya yi. Ken yan riini fo tooro an ja kaane.

7. Sere ga na furute katti an na nan ti an na i ku duna, an na a ku yaxare baawo yaxaren yan jiidini a ga naana ka yi, kan yan jiidini a ga naana debe yi, deben yan jiidini a ga naana jamaane yi, jamaanen yan jiidini a ga naana duna yi.

